

DE KOST GAAT VOOR DE BAAT
SCHOOLKOSTEN IN DE BVE

Inspectierapport
januari 2003

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
2	VRAAGSTELLING EN OPZET VAN HET ONDERZOEK	7
3	BEVINDINGEN	9
3.1	Kosten inclusief wettelijke bijdragen	9
3.2	Kosten exclusief wettelijke bijdragen	9
3.2.1	Kostenrubrieken	11
3.2.2	Overige vragen	13
4	CONCLUSIE	15
	BIJLAGE(N)	
I	ENQUÊTEFORMULIER	17

1 INLEIDING

Schoolkosten voor deelnemers of hun ouders vormen een regelmatig terugkerend discussieonderwerp. De geldende opvatting is dat, afgezien van reiskosten, wettelijke bijdragen en boeken, het onderwijs geen kosten in rekening mag brengen, anders dan op basis van vrijwilligheid, omdat anders de toegankelijkheid van het onderwijs in het geding zou komen.

In dit onderzoek, dat op verzoek van het ministerie van OCenW door de Inspectie van het Onderwijs is uitgevoerd, blijkt dat deze benadering in de praktijk van de BVE-instellingen niet goed houdbaar is. De gedachte dat het buiten boeken om alleen maar zou gaan om kosten voor "verfraaiing" van de opleiding, die niet essentieel zijn voor kwalificatie, houdt daar geen stand, terwijl het gelijktijdig de vraag is of alle extra voorzieningen geacht mogen worden deel uit te maken van de reguliere bekostiging van de instellingen. De zeer grote diversiteit van de opleidingen in de BVE en de daarmee gepaard gaande verschillen in behoeften, maakt een meer genuanceerde benadering noodzakelijk.

Het is daarom nodig dat met het BVE-veld nader van gedachten wordt gewisseld over de kosten die voor verschillende soorten opleidingen worden gemaakt en de wijze waarop de instellingen daarmee tegenover hun deelnemers omspringen. Dat kan er tevens toe bijdragen dat instellingen duidelijker met die kosten omspringen.

2 VRAAGSTELLING EN OPZET VAN HET ONDERZOEK

Bij brief van 9 oktober 2002 (BVE/BdenI/02/36925) is de inspectie door het Ministerie van OCenW verzocht een onderzoek in te stellen naar de schoolkosten bij BVE-instellingen. Doel van het onderzoek zou moeten zijn een beter beeld te krijgen van de wijze waarop BVE-instellingen omgaan met de schoolkosten. Daaronder verstond de opdrachtgever de kosten die deelnemers of hun ouder moeten maken zodat ze naar school kunnen gaan. Deze kosten zouden bestaan uit les- of cursusgeld, schoolboeken en overige kosten die voor de school worden gemaakt, zoals vrijwillige ouderbijdrage, schoolreisjes etc.).

De opdrachtgever specificeerde het verzoek nader in een aantal vragen die zouden moeten worden meegenomen. Daarbij ging het om:

- de vraag of aan deelnemers voorlichting wordt gegeven over de (geschatte) hoogte van de schoolkosten, en zo ja, via welke kanalen en met welke dekkingsgraad van de verschillende vormen van schoolkosten;
- de vraag of aan de deelnemer helder wordt gemaakt dat de vrijwillige onderwijsbijdrage ook werkelijk vrijwillig is;
- de vraag of het niet betalen van vrijwillige kosten uitsluiting van een deel van het programma zou betekenen en of er mogelijk een alternatief zou worden geboden;
- de vraag of en in hoeverre de deelnemers worden gehoord als het gaat om de hoogte van de schoolkosten.

In overleg met de opdrachtgever is de opdracht enerzijds verruimd en anderzijds nader toegespitst. Besloten is de gehele schoolkosten in beeld te brengen voor zover het gaat om wettelijke of door de instelling te beïnvloeden kosten. Daarmee vielen in elk geval de reiskosten, die men ook moet maken om naar school te gaan, buiten beeld van het onderzoek. Verder zou van elke kostencomponent in beeld gebracht worden op welke wijze de voorlichting erover plaatsvindt.

De centrale vraag van het onderzoek luidt derhalve als volgt:

Wat zijn de kosten voor deelnemers voor het volgen van onderwijs in het beroepsonderwijs van de BVE en hoe is de communicatie daarover?

Deze vraag is uitgewerkt in de volgende deelvragen:

- Hoe hoog zijn de totale kosten van deelname aan het middelbaar beroepsonderwijs?
- Hoe hoog zijn de kosten van deelname exclusief de wettelijke bijdragen?
- Hoe hoog zijn de kosten die aan te merken zijn als vrijwillige bijdrage?
- Op welke wijze worden deelnemers ingelicht over de bijdragen?
- Hebben deelnemers invloed op de bijdragen?
- Wat zijn de gevolgen van non-betaling van de vrijwillige bijdragen?

Het onderzoek heeft plaatsgevonden door middel van een schriftelijke enquête bij de bekostigde BVE-instellingen. Deze enquête en de begeleidende brief zijn opgenomen in bijlage 1. De enquête is verzonden naar alle bekostigde BVE-instellingen. Om een representatief beeld te krijgen en gelijktijdig de bevraginglast voor de instellingen te beperken, is de instellingen gevraagd per sector per leerweg de opleidingen te kiezen met de hoogste en de laagste kosten en daarvoor het formulier in te vullen. Per instelling zouden daarmee maximaal 6 formulieren (voor 12 opleidingen) moeten worden ingevuld.

In de enquête is ervoor gekozen de mogelijke kostenrubrieken vrij gedetailleerd voor te structureren. Dit is gebeurd vanuit het besef dat de grote diversiteit aan opleidingen in de BVE ook een grote diversiteit aan kostenposten met zich meebrengt, veel groter dan in het voortgezet onderwijs. Door de structurering naar een lager niveau van aggregatie, zou een beter inzicht in de kostencomponenten verkregen kunnen worden. Om nog ruimte te laten voor niet voorziene rubrieken, is er een aantal vrij in te vullen rubrieken aan het vaste rijtje toegevoegd. Per post is tevens gevraagd aan te geven op welke wijze de deelnemer wordt voorgelicht over de desbetreffende kosten.

In de kostenrubrieken is er één opgenomen die benoemd is als vrijwillige bijdrage. Omdat het evenwel denkbaar was, door de gedetailleerde opsplitsing, dat ook andere rubrieken als zodanig aan te merken waren, is bij de vervolgvragen nog eens gevraagd aan te duiden welke rubrieken als vrijwillige bijdragen moeten worden beschouwd.

Naast de formulieren is de instellingen tevens gevraagd het voorlichtingsmateriaal mee te sturen waarin de kosten worden beschreven voor de deelnemers. Dit materiaal is in het onderzoek gebruikt als achtergrondmateriaal bij grote onduidelijkheden over de ingevulde rubrieken. In het gros van de gevallen is de analyse evenwel gebaseerd op de ingevulde formulieren, aangezien inhoudelijke analyse van al het voorlichtingsmateriaal in de geplande onderzoekstijd onhaalbaar was.

In totaal zijn formulieren ingeleverd voor 447 opleidingen. Daarvan was een aantal onbruikbaar, omdat voor het onderzoek essentiële gegevens ontbraken. In een aantal formulieren zijn, op basis van het meegeleverde materiaal, correcties uitgevoerd, waardoor ze alsnog bruikbaar werden. Na selectie resteerde een aantal bruikbare opleidingen van 358. Deze zijn als volgt over de sectoren en leerwegen verdeeld:

Tabel 1: verdeling van de onderzochte opleidingen

	Economie	Techniek	Zorg/welzijn	Totaal
BOL	53	75	67	195
BBL	50	59	54	163
Totaal	103	134	121	358

3 BEVINDINGEN

Instellingen hanteren zeer uiteenlopende opvattingen over wat als vrijwillige bijdrage moet worden aangemerkt. Enkele duiden zelfs de wettelijke bijdrage aan als vrijwillig. In dergelijke evidente gevallen is daarvoor uiteraard gecorrigeerd. In het onderstaande zullen de bevindingen worden besproken en zullen op verschillende plaatsen kanttekeningen worden gezet bij wat wel en wat niet als vrijwillige bijdrage kan worden aangemerkt.

3.1 Kosten inclusief wettelijke bijdragen

Wettelijk bijdragen vormen de grootste component van de kosten die aan studeren zijn verbonden. De wettelijke bijdragen (lesgeld en cursusgeld) zijn afhankelijk van de leerweg en het niveau van de opleiding die de deelnemer volgt.

Er zijn nogal wat afwijkingen in de door de opleidingen opgegeven wettelijke bijdragen. Voor BOL-opleidingen variëren de opgegeven bedragen bijvoorbeeld van 852 tot 916 euro per jaar terwijl de feitelijke bijdrage in 2002 885 euro bedraagt. Dit plaatst vraagtekens bij de adequaatheid van de voorlichting die door de instellingen aan de deelnemers wordt verstrekt, temeer omdat de vragenlijsten zijn ingevuld door personen die geacht mogen worden meer dan gemiddelde kennis van de materie te hebben. Het lijkt erop of het voorlichtingsmateriaal niet overal steeds up-to-date wordt gehouden.

Ongeveer 200 opleidingen geven in het formulier aan op welke wijze er voorlichting wordt gegeven over de wettelijke bijdrage. Meestal is dat via informatiebijeenkomsten of het voorlichtingsmateriaal van de instelling. Verschillende keren geeft men ook aan dat het de IBG is die de informatie verzorgt, vermoedelijk via het voorlichtingsmateriaal.

Gemiddeld bedragen de door de instellingen opgegeven kosten inclusief wettelijke bijdragen 900 euro per jaar. De variatie is daarbij groot. Het hoogste bedrag is 3831 euro per jaar, terwijl het laagste 192 euro per jaar is.

3.2 Kosten exclusief wettelijke bijdragen

Aangezien de wettelijke bijdragen buiten de invloedssfeer van de instelling liggen, ligt de nadruk in het onderzoek op de overige kosten, welke immers door de instelling zelf worden vastgesteld of die een gevolg zijn van de inrichting van het onderwijs door de instelling. In de bevraging in de enquête is, zoals al opgemerkt, een groot aantal voorgeprogrammeerde rubrieken opgenomen waarin de instelling de verschillende kostencomponenten kon opnemen. Aan het eind is de vraag opgenomen welke rubrieken naar de opvatting van de instelling zijn aan te merken als vrijwillige bijdragen.

De gemiddelde kosten per jaar bedragen 287 euro. Er zit een enorme variatie tussen deze bedragen. De hoogste kosten per jaar bedragen 2249 euro, terwijl de laagste 8 euro bedragen.

Uitgesplitst naar sectoren zijn die bedragen als volgt verdeeld:

Tabel 2: schoolkosten exclusief wettelijke bijdragen

	Economie	Techniek	Zorg/welzijn
Gemiddeld	326	317	233
Hoogste	2249	901	942
Laagste	19	8	19

In deze kosten zijn alle kosten meegenomen die een deelnemer extra moet maken om aan de opleiding deel te kunnen nemen. De extreme kosten bij economie zijn te wijten aan een opleiding waarvoor het behalen van een rijbewijs als vrachtwagenchauffeur nodig is. Weglating van deze extreem leidt tot een hoogste bedrag van 1160 euro per jaar.

Als gekeken wordt naar de kosten die door de instellingen als vrijwillige bijdrage worden aangemerkt, treden er grote verschillen op in de interpretatie van wat als vrijwillige bijdrage moet worden beschouwd. In de vragenlijst is een aparte rubriek vrijwillige bijdrage opgenomen, maar veel instellingen beschouwen ook andere bijdragen als vrijwillig, zoals de boekenlijst en andere voorzieningen. Dit blijkt uit de aparte vraag die in de vragenlijst is toegevoegd, en waarin de instellingen gevraagd is aan te geven welke rubrieken zij als vrijwillig beschouwen.

Als we enkel kijken naar de rubriek Vrijwillige bijdrage, geven de instellingen daarbij bedragen op voor een gemiddelde van 21 euro per jaar. Kijken we naar het totaal van de opgaven van de instellingen, dan is het gemiddelde 58 euro per jaar. Daarbij zijn er 115 van de 358 opleidingen waarbij men geen vrijwillige bijdrage vraagt. Het gemiddelde over de 243 opleidingen die wel een bedrag vragen, is 85 euro per jaar. Het hoogste bedrag is daarbij 952 euro per jaar. Opvallend is dat er een behoorlijk aantal instellingen is dat de rubriek Vrijwillige bijdrage invult met een bedrag, maar vervolgens niet aangeeft dat deze rubriek deel uitmaakt van de vrijwillige bijdrage.

Deze waarnemingen roepen de vraag op welke kosten nu eigenlijk als vrijwillig moeten worden aangemerkt. Het gegeven dat een deel van de instellingen boeken en ook enkele andere posten, zoals bedrijfskleding als vrijwillig opnemen en andere niet, duidt op een verschil van interpretatie van het begrip. Boeken zijn een noodzakelijke voorwaarde om succesvol aan de opleiding te kunnen deelnemen. De gemiddelde kosten per jaar bedragen voor boeken 164 euro. Ook de kosten voor een rijbewijs, die overigens door deze instelling niet als vrijwillig worden aangemerkt, zijn noodzakelijk om de opleiding met succes te kunnen voltooien, aangezien een deelnemer niet veel heeft aan een diploma vrachtwagenchauffeur zonder rijbewijs.

Volgens een strikte opvatting zouden alle kosten die noodzakelijkerwijs gemaakt moeten worden om de deelnemer zich succesvol te laten kwalificeren, als verplicht moeten worden aangemerkt en dus deel moeten uitmaken van de bekostiging van de instelling. Daarmee zouden dergelijke kosten niet bij deelnemers mogen worden neergelegd. Het is evenwel ook algemeen geaccepteerd dat bijvoorbeeld boeken voor rekening van de deelnemers komen en er zijn ook andere kosten die in dezelfde categorie zijn onder te brengen. In de conclusie zal op deze kwestie nog nader worden ingegaan. Om toch een beeld te geven van de verschillende soorten kosten en de betekenis die instellingen eraan geven, worden ze allereerst hieronder besproken.

3.2.1 Kostenrubrieken

Inschrijfgeld

Bij 44 van de 358 opleidingen wordt volgens opgave van de instelling een vorm van inschrijfgeld geheven. De hoogte van dit inschrijfgeld varieert van 4,5 euro voor de hele opleiding tot 916 euro. Bij deze hogere bedragen hebben de opleidingen echter ook andere kosten, zoals in ieder geval boeken, ondergebracht bij het inschrijfgeld. Van alle opleidingen die inschrijfgeld vragen, geven er 15 in het vragenformulier aan dat het om een vrijwillige bijdrage gaat. Volgens de wet mag de toelating niet van andere dan wettelijke bijdragen afhankelijk zijn. Er kan evenwel sprake van een vertekening zijn omdat het inschrijfgeld soms levering van andere goederen en diensten omvat. Van de 44 opleidingen geven er 18 in het vragenformulier op op welke wijze zij de deelnemers voorlichten over het bedrag. In de meeste gevallen gaat het om folders of opleidingsbrochures.

Boeken

Hierboven is al opgemerkt dat de gemiddelde kosten per jaar voor boeken 164 euro bedragen. Het is echter ook al duidelijk geworden dat sommige instellingen boeken onder andere rubrieken rangschikken, onder meer als ze geleverd worden uit eigen productie. Zo komen bij andere rubrieken ook kosten voor als readers, blokboeken of wat dies meer zij, en is de rubriek Boeken slechts bij 291 opleidingen ingevuld. Het bedrag van 164 euro is dan ook een onderschatting van de werkelijke kosten voor boeken. Van de 291 geven 177 opleidingen aan op welke wijze zij de deelnemers voorlichten over de kosten voor boeken. Meestal is dat via de informatiegids over de opleiding of via de boekenlijst.

Servicekosten

Servicekosten omvatten kosten als huur van kluisjes en gebruik van andere extra voorzieningen in de instelling. Van de 358 opleidingen zeggen er 65 servicekosten in rekening te brengen, variërend van 5 euro tot 75 euro per jaar. Op het vragenformulier geven 33 van deze opleidingen aan dat het om een vrijwillige bijdrage gaat. Over de voorlichting met betrekking tot de servicekosten geven 48 opleidingen informatie. Het loopt onder meer via de opleidingengids, informatieavond of brieven.

Gereedschappen

Bij 58 opleidingen horen gereedschappen tot het pakket. De kosten lopen uiteen van 5 euro tot 1583 euro voor de hele opleiding. Bij 8 opleidingen geeft men op

het vragenformulier aan dat deze kosten een vrijwillig karakter hebben. Over de voorlichting geven 33 opleidingen informatie. Deze voorlichting vindt onder andere plaats via opleidingsbrochures of de gereedschapslijst.

Beroepskleding

Beroepskleding is noodzakelijk bij 40 van de 358 opleidingen. De daarmee gepaard gaande kosten lopen van 15 tot 365 euro voor de hele opleiding. Het gaat niet in alle gevallen om de aanschaf van de beroepskleding. Uit de informatie wordt duidelijk dat het bedrag ook betrekking kan hebben op het wassen van de kleding. Één opleiding geeft aan dat het om een vrijwillig bedrag gaat. Bij 20 opleidingen wordt duidelijk op welke wijze de voorlichting over de beroepskleding plaatsvindt. Dat is via de opleidingsbrochures of de gereedschapslijst.

Overige leermiddelen

Van de 358 opleidingen brengen er 154 kosten in rekening voor overige leermiddelen. Deze rubriek komt voor een deel overeen met de post boeken, aangezien zij in belangrijke mate bestaat uit readers, blokboeken, dictaten en ook gereedschappen. De kosten voor deze leermiddelen lopen uiteen van 5 tot 1850 euro voor de hele opleiding en zijn gemiddeld 133 euro bij die opleidingen die het bedrag opvoeren. Enkele opleidingen geven deze post als "pm" aan, waarmee duidelijk is dat er wel kosten aan verbonden zijn, maar dat die kennelijk ad hoc worden vastgesteld. Van de 154 opleidingen die deze post opvoeren, delen er 27 mee deze tot de vrijwillige bijdrage te rekenen. Bij 97 opleidingen wordt duidelijk op welke wijze zij de deelnemers voorlichten over de kosten. Dat zijn wederom bronnen als opleidingsbrochure, informatieavond etc.

Excursies/reizen

Bij 96 van de 358 opleidingen worden excursies of reizen als kostenpost in de vragenlijsten opgevoerd. De kosten lopen uiteen van 9 euro tot 1600 euro voor de hele opleiding. In dit laatste geval gaat het om een vierjarige opleiding, zodat het maximale bedrag per jaar 400 euro is. Bij 43 van deze opleidingen rubriceert men de kosten voor excursies als vrijwillig. De duurste opleidingen liggen vooral in de sector economie. Voorlichting vindt plaats op de manieren die al eerder zijn genoemd. Bij 62 opleidingen maakt men duidelijk langs welke weg die informatie wordt verschaft.

Vrijwillige bijdrage

In de vragenlijst is een aparte rubriek "vrijwillige bijdrage" opgenomen. Uit de hierboven besproken gegevens is al duidelijk geworden dat instellingen heel verschillende betekenis hechten aan het begrip vrijwillige bijdrage. Zij rubriceren ook kosten van leermiddelen, gereedschappen en wat dies meer zij onder de vrijwillige bijdrage. Anderzijds bevat de vrijwillige bijdrage, zoals die door de instellingen in de vragenrubriek is aangegeven, ook weer bepaalde leermiddelen die worden geleverd, alsmede werkweken en excursies.

De bedragen en aantallen opleidingen waarbij het gaat om een vrijwillige bijdrage, zijn hierboven reeds besproken.

Overige kosten

In de vragenlijst is, naast de voorgeprogrammeerde mogelijkheden, nog de gelegenheid geboden drie rubrieken met overige kosten door de instellingen zelf te laten benoemen. Dit is door veel instellingen gedaan met nogal uiteenlopende kosten. Voor een deel gaat het wederom om lesmateriaal, maar er zijn ook kosten bij voor deelnemerspassen, de leerlingenraad, ouderraad, de schoolgids, een glasverzekering, brandpreventie, kopieerkosten etc.

3.2.2 Overige vragen

In aansluiting op de kostenvragen is een aantal vragen gesteld over de wijze waarop de opleidingen met de schoolkosten omspringen. Allereerst is geïventariseerd welke van hun eigen kostenrubrieken zij zelf als vrijwillig aanmerken. Dit levert een zeer uiteenlopend beeld op, dat eerder al is besproken. Op te merken valt nog dat bij sommige opleidingen die aangeven geen vrijwillige bijdragen in rekening te brengen, wel kosten worden opgevoerd die daaronder zouden kunnen vallen. Ook zijn er opleidingen die zeggen dat ze vrijwillige bijdragen in rekening brengen, maar waarbij het totaal van de genoemde rubrieken optelt tot nul euro. Daarmee zijn er 237 opleidingen die feitelijk een dergelijk bedrag in rekening brengen.

De wijze waarop over alle kosten wordt gecommuniceerd, loopt zeer uiteen, niet alleen tussen de opleidingen maar ook tussen de verschillende kostenposten bij dezelfde opleiding. De voorlichtingsmanieren variëren van uitvoerige informatie in brochures, brieven die aan de betrokkenen worden gericht, reglementen, bijlagen bij de factuur, etc. Van de 237 opleidingen die feitelijk een bedrag als vrijwillige bijdrage in rekening brengen, zijn er 36 waarvan niet duidelijk wordt op welke wijze de voorlichting over de vrijwillige bedragen plaatsvindt, en is er één die uitdrukkelijk mededeelt dat dat niet het geval is. 65 opleidingen delen mee de bedragen niet te specificeren of geven daar geen informatie over. Bij 149 opleidingen gebeurt het vooraf, bij 19 achteraf en bij 4 op verzoek. Bij de resterende opleidingen is er sprake van een mengvorm.

De wijze waarop deelnemers of hun ouders de verplichting tot het betalen van de vrijwillige bijdrage aangaan, loopt eveneens uiteen en vertoont bij verschillende opleidingen dubbelures. Verschillende verplichtingen worden langs verschillende wegen aangegaan. Bij 68 opleidingen gaan deelnemers verplichtingen aan via het inschrijfformulier of via de onderwijsovereenkomst. Bij 53 opleidingen gaan de deelnemers geen verplichting aan, terwijl dat bij 83 opleidingen op een andere manier plaats vindt. Bij de rest van de 237 opleidingen is niet duidelijk of en hoe een verplichting aangegaan wordt.

Bij 123 van de 237 opleidingen heeft het niet betalen van de bijdragen geen gevolgen. Bij 62 opleidingen worden deelnemers in dat geval uitgesloten van de voorzieningen waar de bijdragen op van toepassing zijn. In 20 gevallen worden daarbij ook alternatieve mogelijkheden aangeboden. Bij 38 opleidingen worden alternatieven aangeboden, zonder dat gesproken wordt over uitsluiting. Bij de overige 14 is onduidelijk wat er gebeurt als men niet betaalt. Met deze

benaderingen lopen de percentages non-betaling gigantisch uiteen, van nul tot 100 procent volgens de opgaven van de instellingen.

Bij 110 van de 237 opleidingen worden volgens eigen opgave de deelnemers gehoord over de bijdragen. In de overige gevallen is daarvan geen sprake of is er geen antwoord op de vraag gegeven. Onduidelijk is in alle gevallen of de invuller van het formulier in de beantwoording heeft meegenomen dat de MR over dergelijke bijdragen een uitspraak moet doen. Bij 84 van de 237 opleidingen zouden de deelnemers ook invloed hebben op de hoogte van de bedragen. Of dat rechtstreeks of via de MR is, is uit de beantwoording niet te halen. Interessant is dat sommige opleidingen meedelen dat deelnemers wel invloed hebben op de bedragen, maar niet worden gehoord.

Tenslotte hebben 53 opleidingen een fonds voor deelnemers die niet in staat zijn bepaalde bedragen (ook andere dan vrijwillige) te betalen.

Het geheel van voorlichting en verantwoording, alsmede de administratieve afdeling, biedt een nogal verwarrend beeld. Dit is temeer opmerkelijk omdat de verschillen niet alleen tussen de instellingen liggen, maar ook binnen veel instellingen. Verschillende (clusters van) opleidingen binnen instellingen voeren een zeer verschillend beleid ten aanzien van de indeling en afhandeling van de eigen bijdragen.

4 CONCLUSIE

Het is in het algemeen niet goed duidelijk welke kosten nu als vrijwillig moeten worden aangemerkt en welke te beschouwen zijn als noodzakelijk om de opleiding met succes te kunnen volgen en afmaken. En bij die laatste kosten is weer niet duidelijk of ze daarmee wel of niet als onderdeel kunnen worden beschouwd van de bekostiging van de instelling. Een voorbeeld waarbij dat het meest in het oog springt en dat voor iedereen bekend is, is de boekenlijst. Niemand zal betwijfelen dat het voor het succesvol volgen van een opleiding nodig is te beschikken over de boeken. Gelijktijdig is algemeen geaccepteerd dat deelnemers, overigens ook in het voortgezet onderwijs, deze zelf aanschaffen. Alleen in het primair onderwijs zorgt de school daarvoor.

Een belangrijk verschil tussen het beroepsonderwijs en het voortgezet onderwijs is, dat er in het beroepsonderwijs honderden verschillende opleidingen zijn, die zeer uiteenlopende eisen stellen en heel verschillende hulpmiddelen vereisen. Het is, naar analogie van de boekenlijst, de vraag of de kosten voor deze hulpmiddelen altijd deel uitmaken van de bekostiging van de instelling, dan wel logischerwijs voor rekening van de deelnemers moeten komen of als vrijwillig moeten worden aangemerkt. Dat is zeker de vraag bij die middelen die eigendom van de deelnemers worden, maar het kan ook de vraag zijn bij sommige diensten.

Wat is immers het verschil tussen het aanschaffen van een boek om daaruit ten behoeve van een horeca-opleiding te leren hoe de teelt van druiven en de productie van wijn plaatsvinden, iets wat kennelijk evident voor rekening van de deelnemers mag komen, of het organiseren van een excursie naar een wijnboer, waarbij dat laatste weer niet voor rekening van de deelnemers zou kunnen? Met de ontwikkeling van steeds gevarieerder leervormen zullen dergelijke vragen voortdurend opnieuw blijven opdoemen. Het is denkbaar dat een te strikte benadering een belemmering oplevert voor de ontwikkeling daarvan.

Die onduidelijkheid wordt treffend weerspiegeld in het resultaat van het onderzoek. Er heerst geen eenduidige notie over wat als vrijwillige bijdrage moet worden beschouwd. De overwegend aan het voortgezet onderwijs ontleende connotatie van dit begrip, houdt in het veel gevarieerder onderwijs in de BVE geen stand, en zal dat vermoedelijk bij de verdere onderwijskundige ontwikkeling van het voortgezet onderwijs ook daar niet doen. Het zou dan ook sterk aanbeveling verdienen in overleg met het BVE-veld te komen tot een verheldering van datgene wat in de verschillende beroepsopleidingen geacht mag worden onderdeel te zijn van de instellingsbekostiging en datgene wat, in welke vorm dan ook, aan deelnemers in rekening mag worden gebracht. Dat zou voor de toekomst veel telkens weer oplaaierende discussie over dit onderwerp kunnen schelen.

Ook de instellingen zelf zouden veel kunnen verbeteren door zelf een helderder beleid vast te leggen rond verschillende bijdragen van deelnemers en deze op eenduidige wijze in de organisatie te laten uitvoeren. Op enkele instellingen na,

schiet dat bij de meeste tekort, zoals blijkt uit de verschillen in afhandeling van de verschillende kosten. Ook het feit dat voor verschillende onderdelen van deze instellingen zeer verschillende indelingen van dezelfde middelen over verschillende kostenrubrieken worden gehanteerd, illustreert dit.

Wat zijn nu de antwoorden op de centrale vraag en de deelvragen? De totale kosten voor deelname aan het beroepsonderwijs bedragen gemiddeld circa 900 euro per jaar. Na aftrek van de wettelijke bijdragen zijn de kosten voor de deelnemers gemiddeld 287 euro per jaar. Op de vraag wat de hoogte van de vrijwillige bijdrage is, is geen duidelijk antwoord te geven, zoals hierboven al duidelijk is gemaakt. De notie van wat als vrijwillige bijdrage mag worden aangemerkt, loopt te zeer uiteen om te kunnen leiden tot een duidelijk antwoord.

Deelnemers worden op uiteenlopende manieren ingelicht over de te verwachten bijdragen. Dat varieert tussen geen voorlichting, mondelinge voorlichting of uitvoerige brochures waarin een en ander is geëxpliciteerd. Bij 110 opleidingen worden ze volgens de opgave gehoord over de bijdragen en bij 84 hebben ze ook invloed op de hoogte ervan. Het is niet duidelijk of dit is met inbegrip van de inbreng die deelnemers hebben via de MR.

Bij 62 opleidingen worden deelnemers uitgesloten van de voorzieningen die ze niet betalen. In de andere gevallen heeft dit geen gevolgen of krijgen de deelnemers alternatieven aangeboden.

BIJLAGE I

ENQUÊTEFORMULIER

Schoolkosten BVE-instellingen (sector BOL/BBL)

Onderwijsinstelling:	
BRIN-nummer:	

Opleiding 1	BOL/BBL-opleiding met de <i>hoogste</i> kosten
Naam:	
Crebo:	
Duur van de opleiding:	

Opleiding 2	BOL/BBL-opleiding met de <i>laagste</i> kosten
Naam:	
Crebo:	
Duur van de opleiding:	

Kostenrubriek	Opleiding 1		Opleiding 2	
	Bedrag per leerjaar	Wijze van voorlichting*	Bedrag per leerjaar	Wijze van voorlichting*
1. Lesgeld (wettelijk verplicht)	1 2 3 4		1 2 3 4	
2. Inschrijfgeld	1 2 3 4		1 2 3 4	
3. Boeken	1 2 3 4		1 2 3 4	
4. Servicekosten	1 2 3 4		1 2 3 4	
5. Gereedschappen	1 2 3 4		1 2 3 4	
6. Beroepskleding	1 2 3 4		1 2 3 4	
7. Overige leermiddelen	1 2 3 4		1 2 3 4	
8. Excursies/reizen	1 2 3 4		1 2 3 4	
Overige kosten, nl: 9	1 2 3 4		1 2 3 4	
10	1 2 3 4		1 2 3 4	
11	1 2 3 4		1 2 3 4	
12	1 2 3 4		1 2 3 4	

* Hierbij valt te denken aan b.v. informatiebijeenkomsten, brochures etc. Van door u hierboven vermeld schriftelijk informatiemateriaal voor schooljaar 2002/2003 s.v.p. voorbeelden meesturen.

VERVOLGVRAGEN

1. Welk van de genoemde kostenrubrieken zijn aan te merken als vrijwillige bijdrage? Opleiding 1 kostenrubriek(en) nummers: Opleiding 2 kostenrubriek(en) nummers:
2. Op welke wijze wordt aan de deelnemers duidelijk gemaakt dat de bijdrage vrijwillig is?
3. Waarvoor wordt de vrijwillige bijdrage gebruikt? (specificatie van de betreffende kostenrubriek)
4. Ontvangt de deelnemer een specificatie, zo ja wanneer? (vooraf of achteraf?)
5. Op welke wijze gaan deelnemers de verplichting aan de vrijwillige bijdrage te betalen? ☐ Via inschrijfformulier ☐ Via onderwijsovereenkomst ☐ Anders, n.l.:
6. Welk percentage deelnemers van deze opleiding betaalt deze bijdrage niet? %
7. Wat gebeurt er als een deelnemer (delen van de) vrijwillige bijdrage(n) niet betaalt? Wordt hij of zij dan uitgesloten van de bijbehorende voorziening en worden eventueel alternatieven geboden?

8. Is er een "fonds" voor deelnemers die de bijdrage niet kunnen of willen betalen? Hoe wordt dat gehanteerd?	
9. Worden deelnemers gehoord met betrekking tot de schoolkosten (hoogte, besteding, voorlichting), voor zover de instelling die vaststelt? Zo ja, op welke wijze (b.v. leerlingenraad) en voor welke kostenrubrieken?	
10. Hebben deelnemers invloed op de hoogte van de bedragen of de besteding ervan?	
Eventuele toelichting op invulling blad 2,3,4:	
Voor nadere informatie over hetgeen is ingevuld kan contact worden opgenomen met:	Vragenlijst zenden aan:
de heer / mevrouw*: tel.: of E-mail:	Inspectiekantoor Breda Postbus 7447 4800 GK Breda Tel: 076-5244477
*doorhalen wat niet van toepassing is	